

ეკონომიკური რეფორმები საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში

სალომე გოშაძე, ნანა ნაჭყებია
თსუ სტუდენტები;

რეზიუმე

1918 წლის 26 მაისს საქართველოს ეროვნულმა საბჭომ მიიღო სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აქტი და ჩამოაყალიბა დამოუკიდებელი საქართველოს მთავრობა. ახალგაზრდა რესპუბლიკა მძიმე ეკონომიკური პრობლემების წინაშე იდგა. რუსეთის იმპერიაში საქართველოს საუკუნეზე მეტ ხანს ყოფნა ყოველ მხრივ ეწინააღმდეგებოდა ქვეყნის პოლიტიკურ-ეკონომიკურ განვითარებას. სახელმწიფოებრიობის დაცვისათვის ქვეყანას ესაჭიროებოდა საკუთარი ფინანსური და სწორი ეკონომიკური პოლიტიკის წარმართვა. მხოლოდ დამოუკიდებლობის გამოცხადება არასაკმარისი აღმოჩნდებოდა, თუ საქართველო ვერ შეძლებდა დამოუკიდებლად ეკონომიკურ ცხოვრებას.

აღნიშნული თემის მიზანია საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში განხორციელებული ეკონომიკური რეფორმების შესწავლა-ანალიზი და ამ რეფორმების გატარების შედეგად მიღებული გამოცდილების გაზიარება თანამედროვე საქართველოსთვის. შესაბამისად, მივმართეთ თვისებრივი კვლევის მეთოდს. კერძოდ, კონტენტანალიზის, შედარებითი ანალიზისა და საარქივო მასალების გაცნობის საფუძველზე შევისწავლით საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ეკონომიკურ გამოწვევებსა და პრობლემებს.

საკვანძო სიტყვები: ეკონომიკური რეფორმა, ეკონომიკური პოლიტიკა, ვაჭრობა-მრეწველობა, სახელმწიფო ბანკი, საბაჟო სისტემა.

შესავალი

დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ სახელმწიფოს პოლიტიკური მმართველობის ფორმად აღიარებულ იქნა დემოკრატიული რესპუბლიკა. პირველად საქართველოს ისტორიაში შეიქმნა ახალი ტიპის ქართული სახელმწიფოებრიობა - ევროპული ტიპის დემოკრატიული პოლიტიკური სისტემა. ამ სიახლემ ქვეყანა უამრავი ახალი გამოწვევის წინაშე დააყენა. ეკონომიკური თვალსაზრისით, საქართველოს მძიმე მემკვიდრეობა ერგო: მოშლილი წარმოება და ფინანსური სისტემა, ინფლაცია, გაუარესებული სოციალურ-ეკონომიკური პირობები, მოსახლეობის დაცემული ყიდვითუნარიანობა. ამ მდგომარეობის დასაძლევად კი საჭირო იყო ეფექტური ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავება.

გატარებული ეკონომიკური რეფორმები მეოცე საუკუნის 90-იან წლებშიც იქნა გათვალისწინებული. შესაბამისად, აღნიშნულ კვლევას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ქართული ეკონომიკური აზრის შესწავლაში. დამოუკიდებელი ეკონომიკის განვითარების მხრივ, უაღრესად აქტუალურია ის გამოცდილება, რომელიც დაგროვდა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში. ეკონომიკური რეფორმები, რომლებიც საქართველოს პირველი რესპუბლიკის მიერ გატარდა, სტრატეგიული მნიშვნელობის იყო და ემსახურებოდა იმ კრიზისიდან თავის დაღწევას, რომელიც რუსეთის იმპერიის რღვევასა და პირველი მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდს მოჰყვა.

ძირითადი ტექსტი

ეკონომიკურ-ფინანსური მდგომარეობა და ეკონომიკური პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებები. საქართველოს იმდროინდელ მთავრობას მძიმე მემკვიდრეობა ერგო. დამოუკიდებელი ქვეყნის მშენებლობას ხელს უშლიდა მტრულად განწყობილი ძალები. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკა შეიქმნა პირველი მსოფლიო ომის (1914-1918) დასრულების პერიოდში. ომმა მსოფლიო ეკონომიკურ განვითარებას ძლიერი დარტყმა მიაყენა - მოიშალა წარმოება, იმატა ინფლაციამ, პროდუქტებზე ფასების ზრდამ დააქვეითა მოსახლეობის ყიდვითუნარიანობა.

მთავრობის უპირველესი მიზანი საქართველოს რესპუბლიკის სუვერენიტეტისა და დემოკრატიული წყობილების გარე და შიგა საფრთხისაგან დაცვა გახდა. საქართველოს ეკონომიკაში რეფორმების განხორციელების სტრატეგიულ მიმართულებად განისაზღვრა:

- ფინანსური მეურნეობის მონესრიგება,
- დამოუკიდებელი ფულადი და საბაჟო სისტემის შექმნა და მათ შორის საკუთარი ფულის მოჭრა;
- სახელმწიფო კონტროლის ჩამოყალიბება;
- რიგი პროდუქტების მიმოქცევაზე სახელმწიფო მონოპოლი-ის გამოცხადება;
- აგრარული რეფორმის სრულყოფილად ჩატარება და სხვ.

ამრიგად, დემოკრატიულმა მთავრობამ გამოკვეთა ქვეყანაში დამოუკიდებელი ეკონომიკის ჩამოყალიბების კურსი, რომელიც აგრარულ, ფულად-საკრედიტო, ვაჭრობის, საბაჟო, სტატისტიკური აღრიცხვის, ფინანსური კონტროლისა და სხვა სფეროების რეფორმირებას გულისხმობდა, მათ შორის კი ერთ-ერთი უპირველესი აგრარული რეფორმა იყო.

რეფორმა აგრარულ სექტორში. საქართველო იმთავითვე აგრარული ქვეყანა იყო და ახლად შექმნილი ქართული სახელმწიფოს ეკონომიკური აღორძინების მთავარ საფუძველს აგრარული რეფორმის სწორად წარმართვა წარმოადგენდა.

რუსეთის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ აგრარული რეფორმის საკითხში ერთ-ერთი პირველი აქტით მიწების ყიდვა-გაყიდვა აიკრძალა. ასეთი გადაწყვეტილება გამიზნული იყო მიწებით სპეკულაციის თავიდან ასაცილებლად. მიწები გაიყიდებოდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მიიღებდნენ ნებართვას ადგილობრივი საგუბერნიო საადგილმამულო კომიტეტებიდან და მიწათმოქმედების მინისტრისაგან.

ამიერკავკასიის საკანონმდებლო კრება-სეიმმა თებერვლის შუა რიცხვებში კვლავ იმსჯელა მიწის საკითხზე. სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის ინიციატივით საჩქაროდ შემუშავდა კანონი მიწების კონფისკაციის ცხოვრებაში გატარების შესახებ, რომელიც სეიმმა 7 მარტს მიიღო. ამ კანონით დადგინდა მიწების

ჩამორთმევის წესები და მემამულეებისათვის მიწების დატოვების ნორმები.

აგრარული რეფორმა ორი ძირითადი საფეხურისაგან შედგებოდა: პირველი, ეს იყო მიწების ნორმის ზევით ჩამორთმევა და მეორე, მიწების კერძო საკუთრებაში გადაცემა. რეფორმის პირველი ნაწილი – მესაკუთრეთათვის ნორმაზე მეტი მიწის ჩამორთმევა – 1918 წლის აგვისტოში დაიწყო, ხოლო 1919 წლის შემოდგომისათვის ეს პროცესი ფაქტობრივად დასრულდა.

აგრარული რეფორმის შედარებით უფრო რთული მეორე ეტაპი-მიწის ფონდის დანაწილება და გლეხობის საკუთრებაში გადაცემა კანონმდებლობის შესაბამისად უნდა გადაწყვეტილიყო. გასათვალისწინებელი იყო ის გარემოება, რომ მიწა ახალ მესაკუთრეს ეძლეოდა არა უფასოდ, არამედ – შეღავათიან ფასებში. მიწათმოქმედების მინისტრი, სამაზრო ერობასთან შეთანხმებით, აწესებდა თითოეული რაიონისათვის მიწაზე საშუალო შეღავათიან ფასს.

ამრიგად, დამოუკიდებელ საქართველოში ჩატარებული აგრარული რეფორმა გარკვეულწილად დაუკავშირდა XIX საუკუნის 60-იანი წლების რეფორმას, რომელმაც გლეხობის მდგომარეობა ვერ გააუმჯობესა.

სახელმწიფო კონტროლის ჩამოყალიბება. სახელმწიფოს ეკონომიკურ განვითარებას დიდად განსაზღვრავს თავისი შემოსავალ-გასავლის მკაცრი აღრიცხვა და ბიუჯეტის წარმატებით შესრულება. ქვეყნის შემოსავლის დიდ ნაწილს კი სხვადასხვა საგადასახადო და არასაგადასახადო შემოსავალი შეადგენს. ყოველი ხარჯი ეკონომიკური აუცილებლობით უნდა იყოს განპირობებული. ეს ხდება მაშინ, როდესაც ბიუჯეტის დამტკიცების შემდეგ, ქვეყანა თავის შემოსავალ-გასავალს საფუძვლიანად გააკონტროლებს. ასეთი უფლებებით აღჭურვილია სახელმწიფო კონტროლის ორგანო. კონტროლი არა მარტო ატარებს რევიზიებს და გამოავლენს შეცდომებს თუ ბოროტმოქმედებას, არამედ წინასწარ ზომებს მიმართავს, აფრთხილებს და მიუთითებს ბიუჯეტურ დანესებულებებს, ამა თუ იმ ოპერაციის ზარალიანობასა თუ წარმატებაზე.

საქართველოს სახელმწიფო ბანკის დაარსება. 1918 წლის 28 მაისს საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის სხდომაზე გადაწყდა საქართველოს ეროვნული ბანკის დაარსება. საქართველოს სახელმწიფო ბანკს ჩვეულებრივი ოპერაციების გარდა თვალყური უნდა ედევნებინა ყველა კერძო საკრედიტო დაწესებულებათა ოპერაციებისათვის. იგი ფაქტობრივად უნდა ყოფილიყო ბანკების ბანკი და საქართველოს ტერიტორიაზე მთელი საკრედიტო ურთიერთობების რეგულატორი. ბანკის ოპერაციებიდან მიღებული წმინდა მოგების ნაწილი ირიცხებოდა სარეზერვო თანხებში, ნაწილი კი ხაზინის შემოსავლებში. სახელმწიფო ბანკს ჰქონდა თავისი ბეჭედი რესპუბლიკის სახელმწიფო გერბითა და წარწერით «საქართველოს სახელმწიფო ბანკი».

რეფორმები საბაჟო სისტემისა და უმაღლესი ეკონომიკური საჭოს შექმნის შესახებ. 1918 წლის 30 აგვისტოს ეროვნულმა საბჭომ მიიღო კანონი «საბაჟო დაწესებულებათა მოწყობისა.» აღნიშნული კანონის თანახმად, საქართველოს ტერიტორიაზე გაუქმდა რუსეთის დაარსებული ყველა საბაჟო დაწესებულება. არსებული 14 საბაჟოს ნაცვლად, საქართველოს ტერიტორიაზე დაარსდა 19 საბაჟო, რომელთაც განაგებდა ფინანსთა და ვაჭრობა-მრეწველობის სამინისტრო მთავარი საბაჟოს მეშვეობით. ახალი საბაჟოების შექმნასთან ერთად დამტკიცდა მოსამსახურეთა ახალი სამტატო განრიგებიც.

რაც შეეხება ეკონომიკურ საბჭოს, მას ეკონომიკაში მიმდინარე პროცესებზე ეფექტური ზემოქმედება უნდა მოეხდინა. ეკონომიკური საბჭო უნდა ყოფილიყო უმაღლესი დაწესებულება, რომლის გარშემოც შეიკრიბებოდა რესპუბლიკის ყველა წამყვანი პროფესიონალი ძალა, რომლებიც შეადგენდნენ ქვეყნის განვითარების ეკონომიკურ (მათ შორის ფინანსურ) გეგმას.

უმაღლესმა ეკონომიკურმა საბჭომ ფუნქციონირება ვერ შეძლო, რადგან სულ მალე საქართველოს დემოკრატიულმა რესპუბლიკამ ცნობილი მოვლენების გამო არსებობა შეწყვიტა.

დასკვნა

დამოუკიდებლობის გამოცხადების პირველივე დღეებიდან საქართველოს მთავრობას უმწვავესი ფინანსურ-ეკონომიური კრიზისი უნდა დაედლია და ჩამოეყალიბებინა ეკონომიკური პოლიტიკის სწორი მიმართულებები. გატარდა მნიშვნელოვანი ეკონომიკური რეფორმებიც. მიუხედავად ამისა, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის არსებობის ბოლო წლებშიც კი შეიქმნა მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური სიტუაცია. ეკონომიკის განვითარებაზე მძიმედ ზემოქმედებდა ბიუჯეტის დეფიციტი, ინფლაციის ზრდა, ინვესტიციების არასაკმარისობა, წარმოების არასათანადოდ განვითარება და ა.შ.; ამ მხრივ, მნიშვნელოვანია ის გამოცდილება, რომელიც ქვეყანას აღნიშნული 3 წლის განმავლობაში დაუგროვდა. მას შემდეგ, რაც XX საუკუნის 90-იან წლებში კვლავ აღდგა ქვეყნის დამოუკიდებლობა, უაღრესად აქტუალური გახდა დემოკრატიულ საქართველოში დაგროვილი დადებითი გამოცდილების გათვალისწინება ეკონომიკური რეფორმების სფეროში.

ლიტერატურა:

1. ათანელიშვილი თ., (2016), „ეკონომიკური რეფორმები საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში (1918-1921 წწ.)“;
2. ბექტეშაშვილი რ., „საქართველოს პირველ რესპუბლიკაში განხორციელებული ეკონომიკური რეფორმები და პოლიტიკა“;
3. ქისტაური შ., 1993, „ეროვნული ვალუტა“, თბილისი;
4. საქართველოს ეროვნული ბანკი, <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=426>

REFERENCES:

1. T. Atanelishvili, 2016, “Economic Reforms in the Democratic Republic of Georgia (1918-1921)”
2. R. Bekteshashvili, “Economic Reforms and Policies in the First Republic of Georgia”;
3. Sh. Kistauri, 1993, “National Currency”, Tbilisi;
4. National Bank of Georgia, <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=426>.

ECONOMIC REFORMS IN THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF GEORGIA

Salome Goshadze, Nana Nachkebia,
TSU Bachelor 3rd year Students,
Faculty of Social and Political Sciences;

RESUME

On 26 May 1918 the National Council of Georgia adopted the Act of State Independence and established the Government of Independent Georgia. The young republic was facing some severe economic problems. Being in the Russian Empire more than a century has been contrary to the political and economic development of the country.

For the protection of statehood, the country needed to have its own financial and correct economic policy. Only the declaration of independence would be inadequate if Georgia could not live independently.

The objective of the abovementioned theme is to study and to analyze the economic reforms implemented in the Democratic Republic of Georgia and to share the experience obtained through the implementation of these reforms for modern Georgia. Therefore, we applied the qualitative research method. In particular, we studied the economic challenges and problems of the Democratic Republic of Georgia on the basis of the content analysis, comparative analysis and archival materials.

Key words: Economic Reform, Economic Policy, Trade-Industry, State Bank, Customs System.